

*Szőnyegi Tamás**

A SZERBIAI MAGYAR NEMZETI TANÁCS - KULTURÁLIS AUTONÓMIA A GYAKORLATBAN

1 Bevezetés

1918-20 után a határon túlra került magyarság nagyon kevés esetben rendelkezett olyan önkormányzati intézményrendszerrel, amely lehetővé tette volna saját, államilag elismert intézmények működtetését. Ennek oka elsősorban az érintett államok részéről tapasztalható asszimilációs nyomás volt, amelynek idealizált végpontja az etnikailag homogén államok megteremtése lett volna. Névleges kivételt ez alól a szovjet érdekszférába került Romániában 1952-ben létrehozott Magyar Autonóm Tartomány, illetve később a Maros-Magyar Autonóm Tartomány jelentett, amely azonban nem volt sokkal több egy olyan intézménynél, amely a szovjetesedő Romániában a társadalmi feszültségek etnikai konfliktussá fokozódását volt hivatott elkerülni. Más megközelítést alkalmazott viszont ebben a tekintetben az 1944-45 után föderalizálódott szocialista Jugoszlávia, amely 1991-es felbomlása ellenére ma is hatással van a délszláv államok nemzetiségi jogalkotására. Jelen írásban a szerbiai nemzeti tanácsok és különösképpen a Magyar Nemzeti Tanács kérdéskörét kívánjuk vizsgálni.

2 Jogsabályi háttér

Jugoszlávia az 1990-es évek háborúi után a 2000-es bulldózer-forradalom következtében lépett a demokratikus átalakulás útjára. Ekkorra már nemcsak a Jugoszlávia szerb dominanciáját célzó álmok foszlottak szét – Szerbia elismerte valamennyi elszakadt volt jugoszláv tagköztársaság függetlenségét – hanem az állam korábbi egyik autonóm tartománya,

* A KRE ÁJK Doktori Iskolájának doktorandusz hallgatója.

Koszovó is nemzetközi igazgatás alatt, vagyis a szerb állam ellenőrzésén kívül állt. A demokratizálódó Szerbia törekedett ennek a területnek a visszaszerzésére, ezért meg kellett próbálnia a világot meggyőzni arról, hogy képes biztonságot és széleskörű jogokat garantálni a nemzetiségeinek. Ennek két kiemelkedően fontos jogszabály megalkotása lett az eredménye, az egyik, a 2002-es híres omnibusz-törvény¹ visszaállította a Vajdaság és Koszovó-Metohija – 1988-ban megszüntetett – területi autonómiáját, míg a 2009-es nemzeti tanácsokról szóló törvény lehetővé tette a szerbiai nemzeti kisebbségek számára a saját nemzeti tanácsaik létrehozását.² Ez utóbbi törvény teremtette meg a feltételeit az 1999 óta nem hivatalosan működő Magyar Nemzeti Tanács (MNT) törvényesítésének. E jogszabály mellett két másik jogi dokumentum van, melyek bemutatása elengedhetetlen a Magyar Nemzeti Tanács megismeréséhez: a Magyar Nemzeti Tanács Alapszabálya³ és az Ügyrendje⁴. E dokumentumok ismeretében egy olyan képet kaphatunk a Magyar Nemzeti Tanácsról, amelyben láthatjuk az alapvető jogszabályi kereteket, a működés szabályait, és azt, hogy milyen területeken lát el funkciót.

A jogszabályi környezet pontosabb megismerése érdekében azonban érdemes a szerb alkotmánytól elindulva elhelyezni az intézményt a szerb alkotmányos rendszerben.

2.1 A Szerb Köztársaság Alkotmánya

Ahhoz, hogy megértsük, hogy ma miért működhet Magyar Nemzeti Tanács Szerbiában, röviden át kell tekintenünk azt a folyamatot, amelynek eredményeképpen a szocialista egypártrendszerként működő Ju-

¹ Ördögh 2017, 29.

² Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye, 72/2009., 20/2014 – AB határozat, 55/2014. és 47/2018. szám <https://www.mnt.org.rs/dokumentum/torvenyek-es-egyeb-jogi-dokumentumok-magyar-nyelven>, letöltés ideje: 2023.11.20.

³ A Magyar Nemzeti Tanács Alapszabálya, https://www.mnt.org.rs/sites/default/files/attachments/mnt_alapszabaly.pdf, letöltés ideje: 2023.11.20.

⁴ A Magyar Nemzeti Tanács Ügyrendje, https://www.mnt.org.rs/sites/default/files/attachments/04b_mnt_ugyrend_javaslat_2018_hu.pdf, letöltés ideje: 2023.11.20.

goszláviából egy többpárti demokráciaként működő alkotmányos Szerbia lett. Ebben az írásban e meglehetősen összetett folyamatnak csupán a közjogi és kisebbségvédelmi vonatkozásait tekintjük át.

A Szerb Köztársaság hatályos Alkotmányát 2006-ban – Szerbia-Montenegró államszövetség felbomlását követően – fogadták el, majd erősítették meg népszavazás útján. Az Alkotmánynak a kisebbségek védelmére vonatkozó 75-81. szakaszaiban találjuk azokat a rendelkezéseket és garanciákat, melyek a nemzeti kisebbségek védelmét biztosítják, ezeket a rendelkezéseket a jogalkotó Szerbia és Montenegro 2003-as alkotmányából emelte át és bővítette.⁵

A szerb alkotmány⁶ 75. szakasza rögzíti, hogy a Szerbia területén élő nemzeti kisebbségek tagjait kiegészítő egyéni és kollektív jogok illetik meg, ennek alapján

„A nemzeti kisebbségek tagjai kollektív jogaik által, közvetlenül vagy képviselőik révén részt vesznek a döntéshozatalban, vagy önmaguk döntenek a kultúrájukra, oktatásukra, tájékoztatásukra, nyelvük és írásuk hivatalos használatára vonatkozó egyes kérdésekről, a törvénnyel összhangban.”

A nemzeti kisebbségek részvétele a döntéshozatalban tehát alkotmányos szinten garantált alapjog. A 75. szakasz további része még egyértelműbben fogalmaz a jogbővítés tekintetében:

„A kultúra, az oktatás, a tájékoztatás valamint a hivatalos nyelv- és íráshasználat területén megvalósuló önkormányzati jogok érvényesítése céljából a nemzeti kisebbségek tagjai nemzeti tanácsokat választhatnak, a törvénnyel összhangban.”

Ez a szakasz alkotmányos szinten biztosítja a nemzeti tanácsok megalakításának lehetőségét, és körülírja azokat a területeket, amelyekre ki-

⁵ Korhecz 2020, 180.

⁶ Az alkotmány hiteles magyar nyelvű szövegét közli a Vajdasági Végrehajtó Tanács honlapja: http://www.puma.vojvodina.gov.rs/dokumentum/Madjari/Jogszabalyok/alkotmany_srb.pdf, letöltés ideje: 2023.11.20.

terjed a nemzeti tanácsok hatásköre. Ez alapján azt mondhatjuk, hogy a szerb alkotmány az országban élő nemzeti kisebbségek számára egy kulturális-nyelvi autonómia alapjait teszi le.

Tovább haladva az Alkotmány nemzeti kisebbségekről szóló részében, a 76. szakaszban megtaláljuk a törvény előtti egyenlőség és a hátrányos megkülönböztetés tilalmáról szóló rendelkezéseket. A 77. szakaszban az Alkotmány kimondja, hogy a nemzetiségek tagjai azonos feltételekkel vehetnek részt a közügyek irányításában és a közhivatalok viselésében, továbbá megjegyzi, hogy az állami és a helyi közigazgatási szervekben, az autonóm tartományban és a helyi önkormányzatokban figyelembe kell venni a lakosság nemzeti összetételét és biztosítani kell a kisebbségek képviselését.

A következő – 78. szakaszban – egy igen jelentős és kisebbségvédelmi szempontból példaértékű rendelkezést találunk:

„Tilos a nemzeti kisebbségek tagjainak erőszakos beolvasztása. A nemzeti kisebbségek erőszakos beolvasztására irányuló mindennemű cselekménytől való védelmet törvény szabályozza.

Tilos az olyan intézkedések foganatosítása, amelyek a lakosság nemzeti összetételének mesterséges megváltoztatását idéznék elő azokon a területeken, ahol a nemzeti kisebbségek tagjai hagyományosan és jelentős számban élnek.”

Ilyen alkotmányos előírásokat nem sűrűn lehet találni más országok alkotmányait olvasva, a szakasz betoldása vélhetően ismét a szerb állam nemzetközi megítélésének javítását célozta, mindazonáltal egy fontos alkotmányos garanciát teremtett meg. Azonban érdemes arra is utalni, hogy a délszláv és a koszovói háborúk során a korábbi lakóhelyükről elmenekültek jelentős része épp a Vajdaságban talált otthonra, ahogy így az etnikai arányok 1991 óta jelentős mértékben megváltoztak. Ráadásul természetesen az is kérdéses, hogy egy ilyen alkotmányos rendelkezés érvényesítése hogyan lehet érvényesíthető a jövőben.

Az alkotmány 79. szakasza a „Sajátosság megőrzésére való jog” címet viseli. E szabályok széles körben adnak lehetőséget a nemzeti kisebbségek identitásának megőrzéséhez, a nemzeti sajátosságok gya-

korlati megvalósításához és fejlesztéséhez az anyanyelvi oktatás, a közigazgatásban történő anyanyelvhasználat, a szabad vallásgyakorlás, a települési és utcanévhasználat, valamint a tömegtájékoztatás terén.

A „Társulási jog és a nemzettársakkal való együttműködés joga” címet viselő 80. szakasz az egyesülési jogot garantálja a közoktatás és a művelődés terén, továbbá lehetővé teszi a kapcsolattartást és az együttműködést az adott kisebbség Szerbián kívül élő részével, nem nevesítve, de egyértelműen ideértve az anyaországaikat, ami a vajdasági magyarság számára ismét fontos alkotmányos garanciát teremt, ezúttal a Magyarországgal, annak állami és helyi intézményeivel, továbbá például egyházi, valamint civil szervezeteivel és önkormányzataival történő együttműködés joga tekintetében.

A 81. szakasz a „Tolerancia szellemének fejlesztése” címet viseli, és általános célként jelöli meg a kultúrák közötti párbeszédet és az emberek kölcsönös tiszteletben tartását etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásra való tekintet nélkül. Ez különösen fontos garanciális rendelkezésnek tűnik Jugoszlávia, illetve Szerbia 1990-es évekbeli történelmének ismeretében.

A 2006-os alkotmány tehát láthatóan széles jogköröket biztosít az elismert nemzetiségeknek és azok gyakorlására lehetővé teszi nemzeti tanácsaik létrehozását is. Az intézkedések között vannak garanciális jellegűek is, amelyek érvényesülését az állam a nemzetiségek javára ön maga és más állami vagy önkormányzati intézmények tevékenységének vonatkozásában is biztosítani rendeli.

2.2 Törvény a Nemzeti Kisebbségek Nemzeti Tanácsairól

A továbbiakban áttekintjük, hogy a Szerbiában élő nemzeti kisebbségek számára milyen hatályos jogszabály biztosítja az önszerveződést. Ennek keretében vizsgáljuk, hogy milyen felhatalmazásai vannak a nemzetiségeknek, milyen keretek között gyakorolhatják a kulturális öngazgatást és mik a pontos jogszabályi keretei a nemzeti tanácsok megalakulásának, működésének.

E törvény Kókai Péter szerint mérföldkőnek nevezhető,⁷ hiszen érdemben rendezte és részletesen szabályozta a Szerbiában élő nemzeti kisebbségek önszerveződési lehetőségeit. Kókai idézett tanulmányában levezeti a Szerbiában élő magyar kisebbség önkormányzati-kisebbségvédelmi helyzetét és ezek jogszabályi hátterét egészen az 1990-es (akkor még jugoszláviai) rendszerváltástól kezdve. E folyamatot röviden összefoglalva azt mondhatjuk, hogy az 1990-es rendszerváltás környékén indult meg egy folyamat, amely a nemzetiségek önigazgatását kívánta jogszabályi szinten megfogalmazni, ám az ezt követő háborús évek szinte teljesen lehetetlenné tették az érdemi vitát e kérdésről. Végül a 2000-es évek konszolidációja hozta el a lehetőséget arra, hogy megalkossanak egy átfogó, az összes Szerbiában élő kisebbség számára a kulturális autonómia gyakorlását törvényes keretek között biztosító jogszabályt 2009-ben.

Jogi szempontból azonban kifejezetten problémás az, hogy nincs olyan jogszabályhely, amely felsorolná az elismert nemzetiségeket. A 2018-as nemzeti tanácsi választásokon 22 nemzeti tanács tagjaira lehetett szavazni: albán, askáli, bolgár, bosnyák, bunyevác, cseh, egyiptomi, görög, horvát, lengyel, macedón, magyar, montenegrói, német, orosz, roma, román, ruszin, szlovák, szlovén, ukrán és vlach,⁸ míg a 2022-es választáskor 23 közösség – immár a goráni is – választhatta meg nemzeti tanácsaik tagjait.⁹

A 2009-ben elfogadott törvényben a legnagyobb újítás a nemzeti tanácsok tagjainak megválasztása volt, amely folyamat korábban kizárólag elektori rendszerrel ment végbe, ám az új törvény – mint később látni fogjuk – önkéntes alapon lehetőséget ad az adott nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok számára a Tanács tagjainak közvetlen megválasztására. Ennek kulcskérdése pedig a választói névjegyzék összeállítása, amely egy létszámarányos érvényességi küszöb létrehozásával működik.

⁷ Kókai 2010, 6.

⁸ Dobos É.n., 6-7.

⁹ Nemzeti tanácsi választásokat tartanak ma Szerbiában. *Magyar Nemzet*, 2022. 11. 13. Letöltés helye: [www. magyar nemzet.hu](http://www.magyar nemzet.hu). Letöltés ideje: 2023.11.20.

Szerbiában a nemzeti tanácsok és az állam együttműködése a Nemzeti Kisebbségek Koordinációs Testületének keretein belül zajlik, amely Szerbia Kormányának Nemzeti Kisebbségi Tanácsával rendszeresen tart együttes ülést. A Koordinációs Testület elnöke éves rotációban váltakozik a Szerbiában élő nemzeti kisebbségek vezetői közül. Ilyen elnökséget töltött már be az MNT elnöke is a 2020 előtti ciklusban.

2.3. A nemzeti tanácsok jogállása

A Törvény a Nemzeti Kisebbségek Nemzeti Tanácsairól¹⁰ tíz részből áll és összesen 139 szakaszt tartalmaz. Ez a jogszabály a nemzeti tanácsok működésének részletszabályait tartalmazza.

Az I. rész az „Alaprendelkezések” címet viseli, ez a fejezet gyakorlatilag megismétli és kiegészíti a szerb alkotmány már idézett szakaszainak egy részét, amelyek a kultúra, az oktatás, a tájékoztatás és a hivatalos nyelv- és íráshasználatra vonatkoznak. Fontos megjegyezni, hogy a nemzeti tanácsok a „Nemzeti tanácsok nyilvántartásába” vannak bejegyezve, és meg kell felelniük a törvényességi követelményeknek. A nyilvántartások kezelése az emberi és kisebbségi jogokkal megbízott minisztériumhoz tartozik, ez jelenleg az Emberi Jogi, Kisebbségi és Társadalmi Párbeszédért Felelős Minisztérium. A bejegyzési eljárás kérelemre történik, melyhez csatolni kell a nemzeti tanács alapszabályát és az első ülés jegyzőkönyvét, amelyen elfogadták az alapszabályt. A bejegyzési eljárásnak 30 napos határideje van és végzéssel zárul. A bejegyzéssel a nemzeti tanács jogi személyiséget kap, ennek minden hivatalos járulékával, mint például hivatalos név, székhely, bélyegző, tagság. Ez a folyamat tulajdonképpen hasonló a társadalmi szervezetek, például az egyesületek létrejöttéhez. A nemzeti tanácsnak alapszabállyal kell rendelkeznie, mely rögzíti a legfontosabb szervezeti és működési kereteket. A nemzeti tanács minden döntésének az alapsza-

¹⁰ Törvény a Nemzeti Kisebbségek Nemzeti Tanácsairól, Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye, 72/2009., 20/2014 – AB határozat, 55/2014. és 47/2018. szám.

bályból levezethetőnek kell lennie, tehát az alapszabályt nevezhetjük egyfajta „kis alkotmánynak”.

A II. részben a törvény részletesen szabályozza a nemzeti tanács belső szervezetét, melynek élén az elnök áll, a további legfontosabb alapegységek a bizottságok:

„A nemzeti tanácsnak van elnöke, végrehajtó bizottsága, valamint oktatással, kultúrával, tájékoztatással és a hivatalos nyelv- és íráshasználattal megbízott bizottsága.”¹¹

A törvény II. és III. – felhatalmazásokról szóló – részét olvasva az a benyomásunk alakulhat ki, hogy a nemzeti tanács egy „kis parlament” és egy „kis kormány” is egyben, vagyis a döntéshozó és a végrehajtó funkciók egyaránt jelen vannak a nemzeti tanácsban a meghatározott feladatkörökben. A nemzeti tanácsok létszáma 15 és 35 fő közötti lehet, a tagok száma a legutóbbi népszámlálás során megállapított kisebbségi létszám alapján egy sávos rendszerben a 10.000 fő alatti és a 100.000 főt meghaladó kisebbségi létszámhoz igazodik.¹²

A bizottságok tekintetében a végrehajtó bizottságnak és annak elnökének van kiemelt szerepe, mert e bizottság feladata a nemzeti tanács által meghozott döntések végrehajtása.

Ebben a részben találunk még összeférhetetlenségi szabályokat is, amelyek a nemzeti tanács elnökére és a végrehajtó bizottság tagjaira vonatkoznak és a politikai pártok, állami, tartományi és önkormányzati tisztségek együttes viselését tiltják.¹³

A törvény III. része hosszan, a 10-22. szakaszokban szabályozza a nemzeti tanácsok felhatalmazásait külön területekre bontva. Ezek a következők: oktatás, kultúra, tájékoztatás, hivatalos nyelv- és íráshasználat. Az általános felhatalmazások szakaszban találjuk a legalapvetőbb átfogó hatásköröket, amelyek a nemzeti tanácsokhoz tartoznak, ezek egy része (1) a működéshez tartozó szabály (alapszabály megal-

¹¹ Törvény a Nemzeti Kisebbségek Nemzeti Tanácsairól, Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye, 72/2009., 20/2014 – AB határozat, 55/2014. és 47/2018. szám, 7. szakasz.

¹² Uo. 9. szakasz.

¹³ Uo. 7a. szakasz.

kotása, saját költségvetés), illetve vannak (2) alapítói jogok, amelyeket a későbbekben még érinteni vizsgálni fogunk, továbbá (3) a jogalkotáshoz tartozó feladatok és kisebbségvédelmi feladatok.

Ez utóbbi két pont esetében a szabályozás az alábbiakat tartalmazza:

„9) a kultúra, az oktatás, a tájékoztatás és a hivatalos nyelv- és íráshasználat területén törvények és más jogszabályok meghozatalát kezdeményezi és figyelemmel kíséri alkalmazásukat;

10) részt vesz az Alkotmánnyal a kultúra, oktatás, tájékoztatás és hivatalos nyelv- és íráshasználat terén szavatolt kisebbségi jogokat szabályozó törvények és egyéb jogszabályok előkészítésében és javasolja az ezen törvények meghozatalát, illetve módosítását és kibővítését;

11) kezdeményezi különleges jogszabályok és ideiglenes intézkedések meghozatalát, illetve módosítását és kibővítését azon területeken[,] melyben az önkormányzatra való jog megvalósul, mégpedig a nemzeti kisebbségekhez és a többséghez tartozó polgárok teljes egyenjogúságának elérése érdekében;

12) panaszt emel a Polgári jogvédőnek, tartományi és helyi ombudsmannak és más illetékes szervnek, amikor úgy méri fel, hogy sérültek a nemzeti kisebbséghez tartozók alkotmánnyal és törvénnyel szavatolt jogai és szabadságai.”¹⁴

Az idézett részből láthatjuk, hogy a nemzeti tanácsoknak jogszabálykezdeményezési joga van, ami egy igen erős eszköz egy nemzeti kisebbség kezében, hogy alakítsa saját élethelyzeteit; bár ehhez természetesen nemzetgyűlési támogatottság is kell, ami a képviselőcsoportok közötti erőviszonyok és egyezkedések függvénye. Ez azonban egy politikai kérdés, ami nem tárgya e dolgozatnak, mindenesetre megjegyezhetjük, hogy ha egy kisebbség tagjainak nemzetgyűlési képviselői is vannak, ez a tény nagyban segítheti az adott kisebbség ügyét.

Amit szintén érdemes kiemelni ebből a szakaszból, az a panasztételhez való jog a Polgári jogvédőnél. Ez az intézmény megfeleltethető

¹⁴ Uo. 10. § (9)-(12).

a magyar Alapvető jogok biztosa – korábbi ismertebb nevén ombudsman – intézményének. A szerb alkotmány vonatkozó szakaszai gyakorlatilag egy általános jogvédői intézményt határoznak meg nagyon hasonlóan Magyarország Alaptörvényéhez.¹⁵

Az egyes fentebb részletezett ágazati felhatalmazások elején találjuk az alapítói jogokra vonatkozó rendelkezéseket. Ebből érdemes kiemelnünk, hogy a nemzeti tanácsok saját oktatási, kulturális, tájékoztatói intézményeket alapíthatnak és részt vehetnek ilyen intézmények irányításában. Egy nemzeti kisebbség identitásának megőrzéséhez kulcsfontosságú, hogy saját intézményrendszere legyen, az adott kisebbségnek saját, vagy társfenntartású oktatási intézményei legyenek és részt vehessenek ezeknek az intézményeknek az irányításában, gondoljunk például a tantervek kialakítására és a tankönyvek kiadására, megválasztására.

A nemzeti tanácsok az oktatás terén intézményeket alapíthatnak önállóan vagy az állammal, tartománnyal, helyi önkormányzattal együttműködve. A kiemelt jelentőségű intézményekben az oktatás kisebbségi nyelven folyik.

Fontos megemlíteni a felhatalmazásoknál, hogy a nemzeti tanácsok tehetnek javaslatot az Elektronikus Médiaszabályzó Testület Tanácsa két tagjára vonatkozóan.¹⁶ Ez azért is lényeges, mert a modern világban a médiát önálló hatalmi ágként szokták említeni, és így a kisebbségeknek van joga arra, hogy beleszóljanak ennek az országos „hatalmi ágnak” az alakításába és így kiegyensúlyozottabb lehet a tájékoztatás, hiszen több különböző vélemény jelenik meg benne.

A törvény 22. szakaszában rögzített nyelv- és íráshasználati jogok lehetőséget biztosítanak arra, hogy az olyan településeken, ahol az adott kisebbségi nyelv használatban van, a településnevek, a közterületek és egyéb földrajzi nevek az adott kisebbség nyelvén is kiírásra kerüljenek.¹⁷ Ez az intézkedés szintén erős eszköz arra, hogy egy kisebb-

¹⁵ A Szerb Köztársaság Alkotmánya, Az SZK Hivatalos Közlönye, 98/2006. szám, 138. szakasz, vö.: Magyarország Alaptörvénye, 2011. (2011. április 25.) 30. cikk.

¹⁶ Törvény a Nemzeti Kisebbségek Nemzeti Tanácsairól, Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye, 72/2009., 20/2014 – AB határozat, 55/2014. és 47/2018. szám, 20. szakasz.

¹⁷ Uo. 22. szakasz.

ség megőrizze identitását és ápolja a hagyományait, már csak azért is, mert ez a vizualizáció a többséghez tartozók és más személyek számára is „láthatóvá” teszik a kisebbség jelenlétét. Hasonló szabályozás Magyarországon és számos más országban is van, ami véleményem szerint egy jó tendenciát mutat a 20. századhoz képest. Sajnálatos módon azonban sok helyen továbbra is előfordulnak olyan esetek, amikor ezeket többnyelvű táblákat megrongálják, de ilyenkor mindig hozzá kell tenni azt a tényt, hogy ez a mentalitás egyre inkább csak marginális, szélsőséges kis csoportokra jellemző. Továbbá a legtöbb józan gondolkodású ember, tartozzon akár a többséghez, akár bármelyik nemzeti kisebbséghez elítéli az ilyen cselekedeteket és törekszik arra, hogy a jó viszonyt helyreállítsa és fenntartsa.

A törvény következő, IV. részében arról olvashatunk, hogy a nemzeti tanácsok együttműködnek a Szerb Köztársaság kormányával és az államigazgatási szervekkel, illetve az autonóm tartomány¹⁸ és a helyi önkormányzatok szerveivel. Ez azt jelenti, hogy e törvény esetleges módosítására javaslatot tehetnek, illetve abban az esetben, ha miniszteriumi vagy más részről érkezik módosító javaslat, azt véleményezhetik a nemzeti tanácsok.¹⁹ Az autonóm tartomány és a helyi önkormányzatok szintjén pedig az adott kisebbség életét érintő kérdésben élhetnek a javaslatételi joggal, azonban kötelezettségük, hogy a közigazgatás részéről érkező adat- vagy okiratküldési kérésnek tíz napon belül eleget tegyenek.²⁰

A következő, nemzetközi és regionális együttműködésről szóló részben (V. rész), arról olvashatunk, hogy az adott kisebbség kapcsolatot tarthat fenn az anyaországával és nemzetközi szervezetekkel is.²¹

A VI. rész a nemzeti tanácsok tagjainak megválasztásáról szól. Ez a törvény leghosszabb fejezete, a 29-109. szakaszok tartoznak ide, a jogszabály ugyanis nagyon részletesen szabályozza a választások anyagi-

¹⁸ Elviekben a Vajdaság Autonóm Tartomány és Koszovó-Metohija Autonóm Tartomány, de gyakorlatban csak a Vajdaság tartozik ide.

¹⁹ Uo. 25. szakasz.

²⁰ Uo. 26. szakasz.

²¹ Uo. 27-28. szakaszok.

és eljárásjogi kérdéseit. A választások alapelveiről az alábbi szakasz rendelkezik:

„30. § A nemzeti tanács megválasztása a szabad választás, az egyenlő választójog, a választások időszakossága és a titkos szavazás elve alapján történik.

A választás külön irányelvei az önkéntesség, az arányosság és a demokratikusság.”²²

Itt a már említett újítás a nemzeti tanácsok tagjai közvetlen választásának lehetősége, ami a legutóbbi népszámlálási eredményekhez és az annak alapján összeállított külön névjegyzék – nemzetiségi választói névjegyzék – létrehozásától függ. Ha ilyen nincs, akkor elektori rendszerben történik a tanácstagok megválasztása.

Mint említettük, ez a rész a leghosszabb a törvényben, ezért néhány összefoglaló megállapítást érdemes tenni az itt leírt választási rendszerről:

1. A nemzeti tanácsok tagjainak megválasztása listás rendszerben történik, tehát a különböző jelölő szervezetek által állított listákra szavaz a választó, a mandátumelosztás pedig arányos módon megy végbe. A mandátum az alakuló üléstől számított 4 évig tart.
2. A szavazás folyamata, különös tekintettel a szavazatszámoló (szavazatszedő) bizottság tevékenységére, jegyzőkönyvben dokumentált – így biztosítva a választások szabályos lefolytatását és ennek utólagos ellenőrizhetőségét.
3. A nemzeti tanács választások során olyan választási szervek működnek, amelyek azonosak a nemzetgyűlési képviselők választása során működő választási szervekkel. Az egész folyamat legalitását a Köztársasági Választási Bizottság felügyeli.
4. Az eredményeket az illetékes minisztériumnak megküldik és a Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönyében közzéteszik. A választási eredményekkel szemben jogorvoslatnak rövid határidővel van helye.

²² Uo. 30. szakasz.

A választási rendszerről azt mondhatjuk, hogy keverednek benne egy parlamentre és egy önkormányzatra jellemző választási szabályok, és így a rendszernek egy egyedi „nemzetiségi parlamenti választási” jellege van.

A következő fejezet a finanszírozásról szól. A nemzeti tanácsoknak éves pénzügyi terve és zárszámadása van. A bevételek és kiadások hozzá vannak rendelve az e törvényben említett felhatalmazásokhoz: 112. § „A nemzeti tanács éves pénzügyi tervét programmodell szerint hozza meg, melyben a bevételek és kiadások össze vannak hangolva a nemzeti tanács felhatalmazásaival.”

A forrásokat tekintve az alábbiakat olvashatjuk:

„A nemzeti tanács munkájának finanszírozására szolgáló eszközöket a Szerb Köztársaság költségvetéséből, az autonóm tartomány költségvetéséből és a helyi önkormányzat költségvetéséből, adományokból és más bevételekből kell biztosítani.”²³

Ez tehát azt jelenti, hogy a szerb állam kötelezettséget vállal arra, hogy a területén élő nemzeti kisebbségek központi és helyi költségvetési forrásokból működjenek, és lehetőség van természetesen az adományozásra is. Ez véleményem szerint egy igen fejlett kisebbségvédelmi szabály, ugyanis támogatja a kisebbségek szervezett képviselőit.

Emellett természetesen van egy törvényességi felügyelet is a nemzeti tanácsok felett, melyet az illetékes minisztérium gyakorol a törvény VIII. fejezetében leírt módon. Ennek lényege, hogy a nemzeti tanács esetlegesen törvényellenesnek vélt döntését az Alkotmánybíróság eljárásával lehet vizsgálat alá vonni.

A törvény további részeiben a büntetőrendelkezések, az átmeneti és záró rendelkezések és a módosítások kapnak helyet. Ezek a jogszabálytani szempontból ismert hatályba lépés, kihirdetés és egyéb kötelező elemeket tartalmazzák, illetve a 2014-es és 2018-as módosítások néhány kisebb pontosítást tartalmaznak.

²³ Uo. 114. szakasz.

3. A Magyar Nemzeti Tanács

Hosszú folyamat vezetett el oda, hogy az MNT a jelenlegi formájában működjön. Az 1990-es – akkor még jugoszláv – rendszerváltást követően az ott élő magyarság felismerte a lehetőséget arra, hogy az új időszakban lehetősége lesz egy saját érdekképviseleti szervezet létrehozására, ezért megalakította a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségét.²⁴ Ez a szervezet önszerveződő érdekképviseleti szervezetként határozta meg magát,²⁵ 1992-re pedig kidolgozott egy memorandumot, amely rögzítette egy elérni kívánt magyar önkormányzatiság alapjait. Az ezt követő időszak – a délszláv, majd koszovói háború – azonban nem kedvezett a nemzetiségi önkormányzatiságról való párbeszédnek.

Ezután a 2000-es években bekövetkező politikai konszolidáció volt az, amely lehetővé tette egy általános, a Szerbia területén élő nemzetiségek jogait és önkormányzatiságát szabályozó törvény megalkotását. Így jött létre a 2002-es nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságának védelméről szóló törvény. E törvény keretei között alakult meg hivatalosan a Magyar Nemzeti Tanács 2002. szeptember 21-én Szabadkán.²⁶ Az MNT ténylegesen – de a hiányzó jogszabályi keret miatt szinte illegalitásban – 1999. augusztus 20. óta működött. A 2002. szeptember 21-i szabadkai elektori ülést – amelyen a szövetségi, köztársasági, tartományi és helyi önkormányzati választásokon mandátumot szerzett magyar képviselők vettek részt – Szerbia-Montenegró Kisebbségügyi Minisztériuma hívta össze, annak feladata pedig az MNT 35 tagjának megválasztása volt. Az MNT hivatalos alakuló ülésére 2002. október 19-én került sor, ekkor fogadták el az intézmény alapszabályát és ügyrendjét, illetve választották meg elnökét, alelnökeit és jegyzőjét. Az MNT végrehajtó testületének, az Intéző Bizottságnak, valamint szakmai bizottságainak felállítására a második, 2002. december 6-i ülésen került sor.

²⁴ Kókai 2010, *i.m.* 1.

²⁵ *Uo.* 1.

²⁶ *Uo.* 4.

Az MNT működésének részletszabályait megteremtő két belső dokumentum ismertetése teszi lehetővé az intézmény működése lényegének felvázolását, erre törekszünk a következőkben.

3.1 Az Alapszabály

Az MNT Alapszabályát a Törvény a Nemzeti Kisebbségek Nemzeti Tanácsairól 6. és 10. szakasz 1. bekezdés 1) pontja alapján alkották meg. Jelenlegi formája a módosítások miatt a 2018. december 10-i ülésen véglegesült. Az Alapszabály a törvényi kötelezettségeknek eleget téve készült és minden fontos rendelkezése levezethető a fentebb ismertetett 72/2009-es törvényből. Így az Alapszabályban találjuk az elnök, a bizottságok és minden fontos tisztségviselő megválasztásának és megbízásának szabályait. Az Alapszabály önmagát „A Magyar Nemzeti Tanács legfőbb jogszabálya” -ként definiálja.²⁷ Ez is alátámasztja azt a fentebb írt tézist, miszerint a nemzeti tanácsok alapszabálya egyfajta „kis alkotmány”. E tanulmány tárgyát képező fő kérdésre, vagyis, hogy mi a Magyar Nemzeti Tanács, az Alapszabály 2. szakaszában találjuk a legteljesebb választ:

„A Tanács a szerbiai magyar nemzeti kisebbség (a továbbiakban: magyar nemzeti kisebbség) közvetlenül és demokratikusan megválasztott országos önkormányzata, a magyar kulturális autonómia legfőbb szerve, amelynek közvetítésével a magyar nemzeti kisebbség gyakorolja kollektív jogát az önkormányzathoz a kultúra, az oktatás, a tájékoztatás és a hivatalos nyelv- és íráshasználat területén.”²⁸

Az idézett szakaszból több fontos elemet kell kiemelnünk. Az egyik az országos önkormányzatiság, ami azt jelenti, hogy az MNT Szerbia egész területén működik, bár természetesen a fő működési területe

²⁷ A Magyar Nemzeti Tanács Alapszabálya, 1. szakasz.

²⁸ Uo. 2. szakasz.

szerbiai magyarság zömének otthonát adó Vajdaság Autonóm Tartomány. Továbbá e szakasz utal a „kulturális autonómiára”, ami a Szerbia területén élő magyarság számára egy igen erős alkotmányosan és törvényi szinten garantált státuszt jelent, mint azt az Alkotmány és a nemzeti tanácsokról szóló törvény ismertetése során láthattuk.

Az Alapszabály deklarálja a célokat, amelyekért a Tanács létrejött (4. szakasz), az MNT és azok tagjainak jogállását szabályozza, tartalmazza az MNT alapvető adatait, mint jogi személy, székhely, hivatalos elnevezés magyarul és szerbül és angolul, valamint a címer pontos heraldikai leírását.

„7. szakasz

A Tanács címerének formája hegyes talpú, aranszegélyű állópajzs. A tetején nyugvó, mindkét oldalról egyszeresen meghajtott szalagdíszben nyomtatott betűkkel a „Magyar Nemzeti Tanács” felirat olvasható. A címermező két szintre tagolódik: az első szinten négy mezőre osztódik, függőlegesen a mezőt egy vonal szimmetrikusan felezi, vízszintesen pedig folyót szimbolizáló stilizált négy hullámvonal díszíti. A bal felső mező közepén a szabadkai városháza északi homlokzatának stilizált képe látható meggypiros alapon. A jobb felső mező közepén, zöld alapon aranszínű, nyolcágú csillag helyezkedik el. A bal alsó mező közepén zöld alapon fehér nyitott könyv áll, amelynek bal oldalán nyomtatott „A” betű, jobb oldalán pedig a „S” (paragrafusjel) található. A jobb alsó mező közepén, meggypiros alapon zöld színű, ötlevelű faág helyezkedik el. A négy mező találkozásának metszéspontjában a kiscímer alapja fehér színű, alsó részén félkör formájú, a tetején pedig nyugvó félkör található körülötte hét fehér színű gömbbel. A kiscímer közepén stilizált, szimmetrikus virág helyezkedik el, amelynek levelei felülről lefelé haladva meggypiros-fehér-zöld színűek, és amelynek stilizált bibéje meggypiros színű. ”²⁹

²⁹ A Magyar Nemzeti Tanács Alapszabálya, 7. szakasz.

1. sz. ábra: A Magyar Nemzeti Tanács címere

Forrás: a Magyar Nemzeti Tanács honlapja: <https://www.mnt.org.rs/>

A Tanács megbízatása a megalakulástól számított 4 évig tart, a tagok újraválaszthatóak.

A további szakaszokban olvashatjuk a belső szervezetre, a tisztségviselőkre és a bizottságokra, valamint ezek jogaira és feladatköreire vonatkozó részletszabályokat.

Az MNT élén az elnök áll, akinek megbízatása 4 évig tart, az alelnököt az elnök javaslatára a Tanács választja, mindkét tisztség esetén titkos szavazással történik a választás. Az elnök jogkörei igen széleskörűek, képviseleti, kinevezési, napirendi, ülésvezetési, döntésképzési jogokat gyakorol.

Az Alapszabály következő fejezete a Végrehajtó Bizottság jogköreit tartalmazza, amely a Tanács döntéseinek megvalósítását végzi.

Az Alapszabályt összességében tehát párhuzamba állíthatjuk egy valamely más autonóm intézmény – beszéljünk akár területi autonómiáról vagy például a magyarországi országos nemzetiségi önkormányzatokról – működésére vonatkozó legfőbb dokumentumaival, abban a tekintetben, hogy az Alapszabály tartalmazza az MNT alap-

értékeit és céljait tételesen, rögzíti a tagok jogait és hatásköreit, illetve tartalmaz személyi, szervezeti és működési rendelkezéseket is.

3.2 Az Ügyrend

A Magyar Nemzeti Tanács Ügyrendjét az MNT 2018. december 10-i ülésén fogadta el. Az Ügyrend kilenc részben és 74 szakaszban szabályozza a működés részleteit. Itt találjuk az alakuló és a rendes ülések levezetésének módját, a tisztségviselők megválasztásainak szabályait. A szabályozás értelmében az ülések magyar nyelven folynak.

Az Ügyrend pontosan leírja a napirend elfogadását, a döntéshozatal módját, az előterjesztések és a felszólalások kereteit, lehetőséget ad nyilvános és titkos szavazásra. A döntéshozatali folyamathoz kapcsolódóan szavazatszámoló bizottság működik. Az ülésekről jegyzőkönyvet vezetnek. A tanácstagok a felszólalás mellett kérdéseket tehetnek fel és megjegyzést tehetnek korábbi felszólalásokkal kapcsolatban, ám e viták szigorú időbeli keretben folynak. Az Ügyrend tartalmaz fegyelmi rendelkezéseket is rendzavarás esetére. Az ülések nyilvánosak, sőt a média a legtöbbször jelen is van és tudósít az MNT üléseiről, ennek számos megnyilvánulását láthatjuk az internetes sajtóban is. A Tanács által meghozott döntéseket hivatalosan ki kell hirdetni. A bizottságok munkája is pontosan körülhatárolt keretek között megy végbe. Az Ügyrend tartalmazza a módosításra vonatkozó szabályokat is.

Összegezve az Ügyrendről szóló fejezetet, e dokumentumot bármelyik európai ország parlamentjének házszabályához hasonlíthatjuk, például a Magyar Országgyűlés Házszabályához. Hiszen gyakorlatilag az Ügyrend is egy 4 éves ciklusban működő demokratikusan megválasztott, népképviselői szerv gyakorlati működését szabályozza alapos részletességgel. Ez a dokumentum az, amely a „kis parlament” koncepció értelmében az ülések menetét szabályozza. Olyan dokumentumot olvashatunk, amely a való életben jól vizsgázott, és az Alapszabályhoz hasonlóan betölti azt a feladatot, amelyet a megalkotói célul tűztek ki, vagyis a viták és a döntéshozatal kulturált keretek között történő lefolytatását.

4 A Magyar Nemzeti Tanács működése a gyakorlatban

E tanulmány megírásával az is célom, hogy részben pótolva a vonatkozó szakirodalom hiányát, bemutassam, hogy miként működik a vizsgált kulturális autonómiára épülő szervezet. Eddig a jogszabályokat és belső működési dokumentumokat tekintettük át, azonban mint azt sokan vallották és vallják az állam- és jogtudományokban, meg kell vizsgálnunk az „élő jogot”³⁰, vagyis, hogy működnek a papírra vetett szabályok a való életben.

A továbbiakban e szempontnak megfelelően vizsgáljuk meg egy kicsit közelebbről az MNT működését. Ahhoz, hogy az MNT napi szintű működésébe bepillantást nyerjek, nagy segítség volt számomra Sárközi István végrehajtó bizottsági elnök és Lulity Emil hivatalvezető urakkal történt online megbeszélés 2023 szeptemberében. A megbeszélés során sok témát érintettünk a fentebb ismertetett jogszabályokkal kapcsolatban, illetve más gyakorlati kérdésekre is választ kaptam.

Az egyik legalapvetőbb következtetése e beszélgetésnek az volt, hogy a jogszabályi keretek folyamatos mozgásban vannak és az MNT-nek ehhez alkalmazkodnia kell és ahol lehet, megpróbálnia részt venni a keretek alakításában. A jogszabályi keretek dinamikáját egyrészt a jogalkotás – tehát a Nemzetgyűlés, a vajdasági tartományi parlament és az önkormányzatok munkája –, másrészt pedig a szerb Alkotmánybíróság ítélkezési tevékenysége adja. Utóbbira példák a Szerb Alkotmánybíróság 2014-es és 2018-as döntései, melyek a Nemzeti Tanácsokról szóló törvényeket módosították. A 2014-es alkotmánybírósági határozatot részletesen elemzi Korhecz Tamás, aki arra a következtetésre jut, hogy bár Szerbia alkotmánya tiltja a szerzett jogok szűkítését, ez az alkotmánybírósági döntés mégis néhány ponton megteszi ezt, például a közigazgatási szervekkel együtt működtetett intézmények igazgatása terén.³¹

Az MNT vezetői szerint jogszabályfejlesztési tekintetben jelenleg az a kérdés, hogy hogyan biztosítható az eddigi eredmények megőrzése

³⁰ Pokol, 2016.

³¹ Korhecz 2014, 61.

és a nemzeti kisebbségek eddig elért jogi vívmányai. Mindazonáltal az MNT vezetőinek meglátása szerint a Kárpát-medencében élő külföldi magyar kisebbségek közül jelenleg Szerbiában van a legfejlettebb alkotmányos-közjogi elismertsége és autonómiája a magyar közösségnek. Ez a tény – mely e dolgot szerzőjének személyes véleményét is megerősíti –, mindenképpen a jelenlegi szerb állami és politikai vezetés javára írható, illetve a két ország és a két nép közötti jó viszonynak is köszönhető, azzal a kiegészítéssel, hogy ez egy hosszú folyamat eredménye.

Az MNT működésének fő területei között lényegében a szerb alkotmány fentebb idézet szakaszaiban is megnevezett négy fő területet – az oktatás, a kultúra, a tájékoztatás, valamint a nyelv- és íráshasználat kérdéseit –, valamint az ezeket a tevékenységeket megvalósító intézmények működtetését azonosították az MNT vezetői. A Tanács munkáját nagyrészt a saját- és társalapítású, illetve az önállóan és a többi szervezettel közösen fenntartott intézmények működtetése, valamint lehetőség szerint újak alapítása teszi ki. Az MNT vezetői hangsúlyozták, hogy az MNT a többi Szerbiában működő nemzeti tanácshoz képest a legprofesszionálisabban működő szervezet, és sok esetben az állami, minisztériumi vagy egyéb részről érkező és a nemzeti tanácsokra vonatkozó általános kérdésekben az MNT-t kérdezik meg először, mert itt van a legnagyobb tudás és képesség arra, hogy átlássák és érdemben hozzászóljanak egy-egy törvényjavaslat megvitatásához. Ez sokszor azt is jelenti, hogy bizonyos értelemben a Magyar Nemzeti Tanács „tapossa ki az utat” a többi Szerbiában élő nemzeti kisebbség számára is, az ő javukra is.

A szervezeti kérdésekhez tartozik, hogy az MNT munkaadója egy több tucat emberből álló, főállásban dolgozó, szakembergárdának, akik a professzionális működést biztosítják. A többi nemzeti kisebbséghez képest ez is egy erősebb pozíciót biztosít, az MNT pedig esetenként segítségére van a többi nemzeti kisebbségnek az alkotmány adta keretek között. A főállású munkavállalók mellett további szakemberek segítik tudásukkal, tapasztalataikkal, szorgalmukkal az MNT munkáját felkérésre, sok esetben társadalmi munka keretei között.

Az MNT rendes üléseinek számát tekintve igen változatos képet láthatunk, az Alapszabály évi hat rendes ülést ír elő, azonban a feladatok sokasága miatt az elmúlt évek tapasztalatai szerint akár 8-10 ülés megtartása is szükséges egy évben. A Magyar Nemzeti Tanács honlapja szerint a 2018-2022-es ciklusban 36 rendes ülés megtartására került sor.³² Ez évente átlagosan 9 ülést jelentett ebben a négyéves ciklusban. A végrehajtó bizottságot tekintve pedig egy 4 éves ciklusban akár 200 feletti ülészámmra is sor kerülhet, szintén a feladatok sokasága miatt.

A szervezeti kérdésekhez tartozik továbbá a Magyar Nemzeti Tanács korábban említett „kis parlament” jellege, amely a szerbiai törvényi előírások alapján 35 főből áll. Az elmúlt választási időszakokban előfordult, hogy több magyar jelölőszervezet képviselőit is megválasztották a szerbiai magyar választópolgárok, de a 2022 óta működő MNT tagjai mind a VMSZ listáján jutottak be a testületbe.

Az MNT gyakorlata alapján stratégiát alkot egy-egy mandátumidőszakára, amely lefedi a négy fő működési terület kihívásait és célkitűzéseit, de természetesen ezek a stratégiai dokumentumok szükség szerint felülvizsgálhatóak vagy új stratégiával helyettesíthetőek. A legfontosabb döntéseket a Tanács elnöke hozza meg. Az 5 fős végrehajtó bizottság és az e testület élén álló elnök szerepe meghatározó az MNT napi szintű működésének egészét tekintve, a többi bizottság munkája pedig arra a munkára terjed ki, amelyik szakterülethez tartozik a 4 fő ágazaton belül.

A kiterjedt intézményhálózattal rendelkező MNT az azok kiszolgálását végző ingatlanhálózatot az MNT által alapított Szekeres László Alapítványon keresztül kezeli.

³² A Tanács döntéseiről lásd: <https://www.mnt.org.rs/dokumentumok/tanacs-dontesei>, letöltés ideje: 2023.11.20.

5 Eredmények

A Szerbiában élő magyarság kulturális autonómiáját több szempontból lehet még vizsgálni. Egy kicsit távolabbi megközelítésből láthattuk, hogy Szerbia kormánya 2016-ban elfogadott egy „A nemzeti kisebbségek jogainak érvényesítésére vonatkozó akciótervet”³³. Ennek kimunkálását Nyilas Mihály és Mackó Zsuzsanna elemezte egy tanulmányban³⁴. A szerzők bemutatják e stratégia előzményeit, megszövegezését és megvalósításának kezdeteit, ám itt csak azokat idézem, melyek a Magyar Nemzeti Tanács tevékenységéhez kapcsolódnak. Szerbia Igazságügyi Minisztériumának kezdeményezésére a terv megalkotásában részt vettek a Szerbia területén élő kisebbségek képviselői is, így a Magyar Nemzeti Tanács akkori elnöke, Hajnal Jenő is. A terv magyar szempontból legfontosabb és e tanulmányhoz kapcsolódó fejezetei az oktatásra és a részarányos foglalkoztatásra irányulnak.³⁵ Az oktatást vizsgálva a szerzők arra a következtetésre jutnak, hogy nagyobb arányban lenne szükség a pedagógusok magyar nyelvű képzésére, annak érdekében, hogy az oktatási rendszer minden szintjén lehetőség legyen a magyar nyelvű képzést választani, ugyanakkor pozitív eredmény, hogy a nemzetiségi nyelvű tankönyvkiadás egyszerűsödött és felgyorsult.³⁶

Megállapították azt is, hogy a közszférában a nemzetiségekhez tartozó foglalkoztatottak aránya nem felel meg az adott településen élők valós etnikai arányainak, ezért szükséges lenne a nemzetiségekhez tartozókat nagyobb létszámban foglalkoztatni ezen a területen.³⁷

Šabić Norbert elemzése a nemzeti tanácsokra fókuszálva mutatja be a szerb oktatási rendszer és a nemzetiségi képviselet kapcsolatát. A tanulmány első fontos, e témához tartozó megállapítása, hogy a nemzeti

³³ Nyilas-Mackó 2017, 1. E tanulmány megállapításait itt ki kell egészíteni azzal a ténnyel, hogy a szerzők kutatása a Vajdasági Autonóm Tartomány statisztikáin alapulnak, tehát ez földrajzilag erre a tartományra korlátozódik.

³⁴ Nyilas-Mackó, 2017.

³⁵ *Uo.* 113.

³⁶ *Uo.* 115.

³⁷ *Uo.* 117.

tanácsok azokon a településeken, ahol az adott nyelvet beszélnek, részt vesznek az iskolai tantervek kialakításában.³⁸ A másik pedig, hogy az oktatásért felelős minisztériummal a nemzeti tanácsokkal együttműködve készítik el a tankönyveket és azok fordításait.³⁹

A Magyar Nemzeti Tanács által alapított vagy társalapított, saját fenntartású, vagy társfenntartású intézményeket az alábbiakban láthatjuk: 118 általános iskola, 25 szakközépiskola, 10 gimnázium, nyolc zeneiskola és öt speciális iskola; valamint az Újvidéki Egyetem 15 karának és kihelyezett tagozatainak munkájában is vesz részt az MNT. Ezen felül hét főiskola és szakfőiskola, 25 kollégium, négy diáksegélyező intézmény alapításában és fenntartásában vesz részt az MNT. A portfólióba tartozik még 41 kiemelt kulturális intézmény, 100 feletti kulturális egyesület, hat kulturális intézmény (könyvtárak), több mint 100 egyesület, nyolc tájékoztatási intézmény (média, lapkiadás, rádió), valamint nyolc alapítvány. Az MNT rendszeresen indít ösztöndíjprogramokat is a magyar diákok segítésére.⁴⁰

Az MNT működteti emellett a Vajdasági Magyar Nyelvi Irodát, melynek feladata:

„A Vajdasági Magyar Nyelvi Iroda egy virtuális iroda. A Magyar Nemzeti Tanács azzal a céllal hozta létre, hogy segítséget nyújtson nyelvi jogsérelmek orvoslásában, valamint támogassa a fordítók munkáját.

Az MNT Hivatalához az ügyfelek eddig is bizalommal fordulhattak és fordultak is azokban az esetekben, amikor a magyar nyelv hivatalos használata alkalmával valamilyen sérelem érte őket. Továbbra is segítséget szeretnének nyújtani ezen felmerült problémák megoldásában. Továbbá, az MNT munkatársain keresztül támogatást kíván nyújtani a fordítóknak segédanyagok összegyűjtésével, a fordítás során konkrétan felmerülő problémák megtárgyalásával.

³⁸ Šabić 2018, 111.

³⁹ Šabić 2018, 124.

⁴⁰ Saját gyűjtés az MNT honlapjáról: <https://www.mnt.org.rs/szervezetek-intezmenyek>, letöltés ideje: 2023.11.20.

A felsorolt problémák megoldásába számos szakembert és szervezetet is be kívánunk kapcsolni.”⁴¹

Ez gyakorlatilag egy önállóan működő jogsegély iroda, amely egy saját jogvédő intézményként működik és szintén a kisebbségvédelem koncepciójába illeszkedik be, tovább bővítve az MNT gyakorlati működését.

Ezek a tekintélyes számok önmagukért beszélnek, és azt mutatják, hogy Szerbiában a magyar nemzetiség kulturális autonómiája a jogszabályokon túl a valóságban is létezik és a korábbi állapotokhoz képest virágzik.

6 Összegzés

Ebben a fejezetben szeretnék néhány megállapítást tenni azzal kapcsolatban, hogy miként foglalhatjuk össze a Magyar Nemzeti Tanács működését, és miként értékelhetjük az MNT tevékenységét, illetve azt az utat, amit a Szerbiában élő magyar kisebbség az önrendelkezés terén bejárt.

Korhecz Tamás, a Magyar Nemzeti Tanács korábbi elnöke, jelenleg a Szerb Köztársaság Alkotmánybíróságának tagja egy tanulmányában elemzi az szerbiai magyarság helyzetét és a következőket írja:

„Közismert dolog, hogy a Kárpát-medencei, politikailag szervezett magyar közösségek közül csak a vajdasági, a délvidéki magyarságnak sikerült kiharcolnia a nemzetiségi autonómia egy formáját – a személyi elvű, másként kulturális autonómiát. A szerbiai jogrendbe ágyazva, ezt az autonómiát a vajdasági magyarok a demokratikusan és közvetlenül megválasztott, többpárti Magyar Nemzeti Tanácson (MNT) keresztül gyakorolják.”⁴²

⁴¹ Vajdasági Magyar Nyelvi Iroda, <https://www.mnt.org.rs/vajdasagi-magyar-nyelvi-iroda>, letöltés ideje: 2023.11.20.

⁴² Korhecz 2020, *i.m.* 86-87.

Korhecz Tamás három pontban foglalja össze az elmúlt évek vívmányait, először is, hogy létrejött egy demokratikus, legitim szervezet, amely a magyar közösséget képviseli, másodszor, hogy ennek működtetéséhez megfelelő költségvetési források is társulnak, harmadszor pedig a stratégia és fejlesztés is megjelent a nemzetpolitikában.⁴³

Az intézmények létrejöttével érdemben lehetőség nyílt a kulturális, oktatási és tájékoztatási önrendelkezés gyakorlására, számos jelentős eredménnyel, kiemelve a könyv és folyóirat kiadást. Láthattuk a tanulmányban, hogy a Szerbia területén élő kisebbségek számára van egy kiterjedt és széles körű alkotmányos szintű szabályozás, és van egy törvényi szintű szabályozás is, mely tartalommal tölti meg az alkotmány vonatkozó szakaszait.

Véleményem szerint kisebbségvédelmi szempontból a jogszabályi háttér valódi lehetőséget teremt arra, hogy a Szerbia területén élő nemzeti kisebbségek érdemi önrendelkezést gyakoroljanak a kulturális, az oktatási, a nyelvi és a tájékoztatási területen.

Az e tanulmány elkészítése során olvasott jogszabályok, és szakirodalom alapján, melyek sok esetben évtizedes távlatokat tekintenek át, azt a megállapítást tehetjük, hogy az elmúlt 30 év a Szerbiában élő magyar kisebbség számára egy pozitív irányú tendenciát mutat az önrendelkezés területén. Az itt megvalósuló személyi elvű kulturális autonómia pedig már bejáratott módon működik a gyakorlatban. Ennek egyik legfőbb megnyilvánulása a Magyar Nemzeti Tanács, amelynek működése különösen aktív és tevékenysége napi szinten hozzájárul az ott élő magyarság életének javításában, az identitásuk megőrzésének és ápolásnak folytatásában. A számos oktatási, kulturális intézményt és számos magyar vonatkozású rendezvényeket tekintve azt a következtetést vonhatjuk le e dolgozat tanulságául, hogy a Magyar Nemzeti Tanácsban dolgozó szakemberek jól élnek a törvények adta lehetőségekkel, és élettelt töltik meg az írott szabályok adta kereteket, tehát a kulturális autonómia a gyakorlatban működik és a tendencia jó irányba mutat.

⁴³ Uo. 88.

Irodalomjegyzék

- Dobos Balázs: A kisebbségi nemzeti tanácsok rendszere Szerbiában (Országtanulmány), Új Nemzeti Kiválóság Program. É.n. Letöltés helye: <https://docplayer.hu/205764314-Dobos-balazs-a-kisebbségi-nemzeti-tanacsok-rendszere-szerbiaban-orszagtanulmany-1.html> Letöltés ideje: 2023.11.20.
- Korhecz Tamás: Autonómiaépítés élesben: Ami a színpadon és ami élesben zajlik, In: Manzinger Krisztián (szerk.): *Nemzetpolitika a változó világban*, Debrecen, Kisebbségért – Pro Minoritate Alapítvány a Méry Ratio Kiadó gondozásában. 2020, 85-95.
- Korhecz Tamás: A nemzeti kisebbségek alkotmányos jogai és azok bírósági védelme Szerbiában. In: Teofilović Petar (szerk.) (2020). *Nemzeti, Közösség, Kisebbség, Identitás – az alkotmánybíróságok védelmező szerepe*. Szeged: SZTE ÁJTK, Újvidék: Dr. Lazar Vrkatić Jogi és Üzleti Tanulmányok Kara. 2020, 176-215.
- Korhecz Tamás: A nemzeti kisebbségek autonómiájának korlátai a szerbiai alkotmánybíróság olvasatában. In: *Létünk. Újvidék*, Forum Könyvkiadó. 2014/külön-szám, 50-64.
- Kókai Péter: A Szerbia területén élő magyar nemzeti közösség autonómiatörekvéseiről. In: *Délkelet-Európa – South-East Europe International Relations Quarterly*, Vol. 1. No. 2. 2010 nyár, 1-9.
- Nyilas Mihály – Mackó Zsuzsanna: Szerbia akciótérve a nemzeti kisebbségek jogainak megvalósítására. In: *Kisebbségi szemle*. II. évfolyam, 3. szám, Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt, Debrecen. 2017, 109-132.
- Ördögh Tibor: Vajdaság politikatörténete. In: *Vajdaság 1. Vajdaság társadalmi és gazdasági jellemzői*. Vajdasági Magyar Doktoranduszok és Kutatók Szervezete, Szabadka. 2017, 9-40.
- Pokol Béla: A jogtudomány társadalomtudományosodása (és perspektivikus létrejötte). Bódig Máttyás – Zódi Zsolt (szerk.): *A jogtudomány helye szerep és haszna; tudomány módszertani és tudományelméleti írások*, MTA TK Jogtudományi Intézet – Opten Informatikai Kft., Budapest, 2016. [online]. Letöltés helye: https://jog.tk.hu/uploads/files/02_Pokol_Bela.pdf, 50-76. Letöltés ideje: 2023.10.03.
- Šabić Norbert: A Szerbiában élő nemzeti kisebbségek oktatáspolitikai jellemzői. In: Ördögh Tibor (szerk.): *Variációk autonómiára*. Vajdasági Magyar Doktoranduszok és Kutatók Szervezete, Szabadka, 2018. [online]. Letöltés helye: <http://real.mtak.hu/90947/1/Teljes-kotet.pdf>, 105-129. Letöltés ideje: 2023.10.10.
- A nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény (Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye, 72/2009., 20/2014 – AB határozat, 55/2014. és 47/2018. szám) [online]: Letöltés helye: <https://www.mnt.org.rs/kozerdeku-informaciok/jogszabalyok-magyarul>. Letöltés ideje: 2023.09.24

A Magyar Nemzeti Tanács Alapszabálya, közlési hely a Magyar Nemzeti Tanács honlapja: [online]. Letöltés helye: https://www.mnt.org.rs/sites/default/files/attachments/mnt_alapszabaly.pdf, Letöltés ideje: 2023.09.25.

A Magyar Nemzeti Tanács ügyrendje, közlési hely a Magyar Nemzeti Tanács honlapja: [online]. Letöltés helye: https://www.mnt.org.rs/sites/default/files/attachment-s/04b_mnt_ugyrend_javaslat_2018_hu.pdf. Letöltés ideje: 2023.09.24